

Motion till riksdagen

1988/89:Kr205

av Olof Johansson m.fl. (c)

Kulturpolitiken

Sammanfattning

I denna partimotion om kulturpolitiken föreslår centern bland annat följande:

- En kultur- och folkrörelsefond bör inrättas budgetåret 1990/91 med 250 milj kr som tas från de närmare 5 miljarder kr som staten tar in varje år från spel och lotterier. Budgetåret 1991/92 bör fonden tillföras 450 milj kr. Medel från fonden bör delas ut första gången hösten 1990.
- En strategi för att nå decentraliseringsmålet i 1974 års kulturpolitiska beslut måste utvecklas. En parlamentarisk utredning bör tillsättas härför.
- Teater-, dans- och musikinstitutioner bör få 100 nya grundbelopp.
- Regionala museer bör få 14 nya grundbelopp.

Förslag om radio och TV har tidigare under allmänna motionstiden framlagts i en annan partimotion. Vissa frågor rörande anslags- och organisationsfrågor på kulturområdet behandlas också i kommittémotioner och enskilda motioner från centerhåll.

Centerns kultursyn

Enligt centerns mening är en av kulturens viktigaste uppgifter att skapa gemenskap och föra människor samman. Kulturen skall också medverka till att underlätta den enskilda människans personliga utveckling. I det demokratiska förnyelse- och utvecklingsarbetet måste kulturen spela en central roll. Stimulans till debatt och kritisk granskning av företeelser i vårt samhälle är därför en central uppgift för kulturen. Det måste också konstateras att det är en legitim uppgift för kulturen att ge berikande underhållning och avkoppling för människorna i dagens komplicerade samhälle.

Till de angelägnaste uppgifterna hör att erbjuda barn och ungdom en rikare kulturmiljö och förbättra deras möjligheter till eget skapande. Barnets iver att upptäcka, känna och uppleva med sina sinnen måste få utrymme för att barnet på ett riktigt sätt skall utvecklas till vuxen. De behöver stimulans och upplevelser för att lära sig nya begrepp och utveckla ett levande och mångskiftande språk.

En väsentlig del av centerns kultursyn utgör konstaterandet att en mycket stor del av de många människornas kulturupplevelser kommer till stånd utan samhällets direkta medverkan. Böcker skrivs och läses, musik spelas av

ensembler och framställs på grammofonskivor för stora lyssnarskaror, körsång utövas av mängder av människor, konstnärer framställer sina verk och teatergrupper agerar utan att detta är resultat av vare sig statliga eller kommunala beslut. Till detta kommer all den verksamhet som sker i folkrörelsernas regi. I ett pluralistiskt demokratiskt samhälle är det viktigt att det är så. Samhällets uppgift på kulturområdet blir med denna utgångspunkt inte att styra utan att verka stödjande och förutsättningsskapande.

Kulturarvets växande betydelse måste uppmärksammas mer. En ökad förståelse för detta medverkar till att ge oss den gemenskap och den tolerans mot andra kulturer som behövs för att vi skall kunna möta en alltmer oviss framtid där vårt samhälle undergår stora förändringar. En betydelsefull roll i detta arbete spelar hembygdsrörelsen. Genom lokalt förankrad verksamhet på socken/församlingnivå och genom omfattande ideellt arbete av funktionärer och medlemmar utgör rörelsen en betydelsefull resurs i kulturmiljövardagen. Hembygdsföreningarna medverkar till att bevara och levandegöra den lokala kulturtradition som ger människorna en kulturell identitet.

För att främja kvaliteten i kulturlivet och skapa förebilder är det viktigt att det finns goda möjligheter för yrkesverksamma kulturutövare att verka på rimliga villkor.

Samhällets kulturpolitiska uppgifter

En av kulturens viktigaste uppgifter är att utveckla meningsutbytet mellan människor. Kulturen blir därmed en av grundstenarna i det demokratiska samhällsbygget. Framträdande uttryck för detta synsätt är regeringsformen och tryckfrihetsförordningen varigenom grunden läggs för församlings- och yttrandefriheten. Litteratur och teater är helt beroende av att friheten att yttra sig i tal och skrift finns.

Samhället har ett betydande ansvar för att kulturarvet kan föras vidare. Genom att känna och förstå det förflutna blir vi också rustade att möta framtiden. Genom museer och underhåll av historiska byggnader medverkar stat och kommun i denna viktiga kulturpolitiska uppgift. För att en väl fungerande radio och television i allmänhetens tjänst skall kunna erbjudas i alla delar av landet krävs också ett aktivt engagemang från samhällets sida.

Genom utbildningsinsatser kan samhället medverka till att professionella kulturutövare på ett lämpligt sätt förbereds för framtida insatser inom olika kulturyrken.

Det är viktigt att det i alla delar av landet får byggas upp ett allsidigt kulturliv. Det är en mycket betydelsefull uppgift för samhället att medverka till detta. Samhällets uppgifter på kulturområdet är således mångskiftande. Här har bara kunnat ges exempel som svarligen låter sig sammanfattas i någon sammanhållen doktrin om samhällets kulturuppgifter nu och i framtiden. Några riktlinjer kan dock urskiljas:

- Samhället har en viktig uppgift i att garantera och utveckla yttrandefrihet och församlingsfrihet.
- Samhället skall främja mångfald och variation i kulturyttringarna.

- Samhället skall verka för att det i alla delar av landet kan utvecklas ett aktivt kulturliv. Samhällets roll blir således att fördela resurser och skapa förutsättningar.
- Samhället har ett ansvar för att yrkesverksamma kulturutövare bereds en rimlig försörjning.

Mot. 1988/89
Kr205

Statens anslag till kulturen

Det är en mycket liten del av statsbudgeten som går till kulturella ändamål. Det är också tydligt att kulturens kompensation för åttiotalets inflation har varit otillräcklig. Särskilt under det senaste året har framför allt bristande förutsättningar att täcka de löner avtalen givit upphov till varit framträdande. Flera kulturinstitutioner har försatts i en akut krissituation.

Behoven av en ingående analys av kulturens ekonomiska villkor i vårt land är idag mer angelägen än någonsin. En sådan analys bör ligga till grund för formulering av långsiktiga handlingslinjer. Enligt centerns mening bör analysen inriktas på att formulera ett långsiktigt mål för den ekonomiska omfattningen av statens kultursatsningar. *Fram till år 2000 bör man uppnå målet att en procent av statsbudgeten går till kulturella ändamål.* I den nu presenterade statsbudgeten uppgår kultursatsningarna (Kulturverksamhet i studieförbunden, C 4; Kulturverksamhet m m, F 1-37; Film, G 1-3; Kulturtidskrifter, G 7; Litteratur, G 10-17; Kulturutbyte med utlandet, H 7) till 2 227 milj. kr, vilket utgör 0,59 % av en statsbudget på 375 miljarder.

Det är också angeläget att klarlägga om det finns kompletterande finansieringskällor för kulturen. Från centerns sida har vi föreslagit att en kultur- och folkrörelsefond inrättas med medel från den alltmer expanderande statliga spel- och lotteriverksamheten.

Kulturfinansiering genom sponsring

I den allmänna diskussionen om kulturens finansieringsfrågor brukar ofta synen på sponsring belysas. Det kan finnas anledning för riksdagen att uttala sin syn på denna företeelse när det gäller sponsring av statliga eller statsunderstödda kulturverksamheter. Enligt centerns mening måste sponsring kunna accepteras om följande riktlinjer iakttas:

- Sponsring får inte vara avgörande för om en verksamhet skall existera eller ej.
- Sponsringen skall avse en klart avgränsad och definierbar del av verksamheten och ske på ett sådant sätt att inte allmänna anslagsgivare binds för ett fortsatt ekonomiskt åtagande i det fall sponsringen upphör.
- Sponsorernas budskap får inte vara påträngande och störa det kulturella innehållet.

Kultur- och folkrörelsefond

Centern har i motioner såväl 1987 som 1988 krävt en prövning av möjligheterna att inrätta en kultur- och folkrörelsefond med en del av de medel som tillförs staten genom spel och lotterier. Denna idé har mött ett betydande gensvar. Kulturen skulle på detta sätt kunna få del av en ny finansieringskälla

som är både långsiktig och stabil. Inrättande av en sådan fond är också naturlig mot bakgrund av att staten genom en omfattande spelverksamhet dränerar intäktsmöjligheterna för folkrörelse- och kultursektorn. I budgetpropositionen beräknar regeringen att skatter, avgifter och rörelseöverskott från spel och lotterier skall ge 4,9 miljarder kr budgetåret 1989/90.

Mot bakgrund av det gensvar vårt förslag fått är vi nu beredda att framlägga en tidsplan för inrättande av fonden samtidigt som omfattningen och organisationen skisseras.

Enligt centerns mening bör fonden byggas upp enligt följande tidsplan och riktlinjer:

- En organisationskommitté tillkallas våren 1989.
- Denna kommitté utformar förslag till regler för fondens styrning och förvaltning samt formulerar utkast till utdelningsprinciper.
- Regeringen förelägger vårriksdagen 1990 erforderliga förslag.
- En första avsättning på 250 miljoner kr görs budgetåret 1990/91. Budgetåret 1991/92 avsätts minst 450 miljoner kr vilket torde utgöra närmare 10 % av statens intäkter från spel.
- Första utdelning ur fonden sker i november 1990.
- Fonden skall inrikta sin anslagsgivning på nydanande och utvecklande insatser. Kulturinstitutionernas grundbehov skall också i fortsättningen klaras via direkta statsanslag.
- Fonden bör ledas av en styrelse som utses av riksdagen eller regeringen. Såväl kulturell som finansiell kompetens skall finnas företrädd i styrelsen.
- För de skilda kulturområdena bör finnas särskilda kommittéer för bedömning och utdelning. Kommittéerna bör inrymma aktiva kulturutövare, fristående bedömare med expertinsikter (exempelvis rekryterade ur kritikerkåren), forskare/lärare inom aktuell disciplin och allmänföreträdare med förankring bland avnämarna. Uppdragen bör vara tre-åriga utan möjlighet till omedelbart omval. Ledamöterna skall inneha sina uppdrag på grundval av personlig kapacitet och erfarenhet. Självfallet kan olika organisationer inom kultursektorn erbjudas möjlighet att inkomma med nomineringsförslag.

Decentralisering, samverkan och gemensamt resursutnyttjande

I 1974 års kulturpolitiska beslut fick decentraliseringsmålet en mycket framskjuten ställning. Med stöd av denna målsättning har bland annat de regionala kulturinstitutionerna byggts ut. Denna utbyggnad innebär dock inte att man kan säga att det svenska kulturlivet idag är decentraliserat. Det är tvärtom så att svenskt kulturliv ger ett mycket centraliserat intryck. Det visar sig nämligen att grundbeloppen till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner (F 15) till en mycket stor del – hela 57 % – hamnar i storstadsområdena.

För att åtminstone uppnå ett läge där storstadsområdena och övriga landet tilldelas lika stort antal grundbelopp till teater-, dans och musikinstitutioner måste ytterligare cirka 290 belopp inrättas. Enligt centerns mening bör

denna nivå uppnås senast under 1991. Under 1989 bör därför Kulturrådet få möjlighet att inrätta ytterligare upp till 100 grundbelopp att fördelas till institutioner utanför storstäderna. Kostnaden härför är ca 10 milj kr per helår. Det torde emellertid vara svårt att inrätta dessa redan från det statliga budgetårets början eftersom kommunal medverkan fordras. Vi är dock redo att tillskjuta hela beloppet redan nu för att medge en allmän förstärkning av grundbeloppsnivån till följd av löneutvecklingen. Den satsning vi nu föreslår skulle också verksamt bidra till att häva det mycket svåra sysselsättningsläget för skådespelare och musiker. Det är också angeläget att insatserna i län som saknar egen teater kan förstärkas när rådet fördelar det yrkade tillskottet.

Det är i och för sig både naturligt och angeläget att rikets huvudstad har ett rikt och allsidigt kulturliv. Det är en följd av att de nationella riksinstitutionerna finns där. Enligt centerns mening är det nu mycket angeläget att de Stockholmsbaserade institutionernas ansvar för kulturlivet i hela landet markeras och utvecklas.

Enligt centerns mening måste statsmakterna samla sig kring en kulturpolitisk strategi för att förverkliga decentraliseringsmålet i 1974 års kulturpolitiska beslut. Uppgiften att utforma en sådan bör anförtros en parlamentarisk utredning. Bland annat bör följande moment ingå i utredningens arbete för att främja såväl decentralisering som samverkan:

- En översyn görs av systemet med grundbelopp så att det bättre kan främja decentraliseringsmålet. Målsättningen bör vara att storstäder och övriga landet skall ha en sådan andel av grundbeloppen som motsvarar deras respektive andel av landets befolkning. Som en del i en sådan utveckling bör ingå precisering av riksinstitutionernas lokala funktion i Stockholms kulturliv och vilka de nationella och internationella funktionerna är.
- Turnéverksamheten bör utvecklas. Det innebär t ex att det för Operan och Dramaten fastställs en viss andel föreställningar som skall ges i andra delar av landet. Det är därvid särskilt angeläget att sådana orter som ligger långt från Stockholm och som inte nås av bussbolagens teaterreserbjudanden ges företräde.
- Skådespelare, sångare och musiker som under kortare eller längre perioder ej medverkar i uppsättningar på Operan eller Dramaten borde på förmånliga villkor kunna "lånas ut" till regionala scener och fria grupper. Framförallt Operans resurser måste ges möjlighet att utnyttjas effektivt för att skapa en levande musikteater över hela landet. Detta bör beaktas bland annat i avtalssammanhang och vid planeringen av uppsättningar.
- De fem ansvarsmuseernas (Historiska museet, Naturhistoriska riksmuseet, Nordiska museet, Etnografiska museet och Statens konstmuseer) och övriga centrala museers medverkan i erfarenhetsutbyte, informationsverksamhet och utställningar över hela landet måste utvecklas ytterligare. Konst och andra förmål som finns magasinerade vid de centrala museerna bör lånas ut för att komplettera regionala samlingar där det finns sådana önskemål. Eventuella försäkringsproblem måste lösas.
- Samverkan mellan radio/television och levande teater, musik, opera och balett måste utvecklas. Medborgarna har genom avgifter och skatter byggt upp såväl televisionen som kulturinstitutionerna. En nära samver-

kan dem emellan till allmänhetens tjänst och gagn är därför både naturlig och nödvändig i den mediasituation vi kommer att möta i framtiden.

Även den tekniska utvecklingen torde komma att underlätta en utveckling i den riktning vi här har skisserat.

Ifråga om regionala museer kan konstateras att flera av dem inte når upp till en acceptabel miniminivå ifråga om resurser. Enligt vår mening måste varje sådant museum tilldelas minst femton grundbelopp för att kunna fullfölja sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt. För närvarande är det sex museer som ej når upp till denna nivå (Stockholms läns museum, Smålands museum, Blekinge museum, Värmlands museum, Västmanlands läns museum och Länsmuseet-Murberget). Om en miniminivå på 15 grundbelopp skall uppnås måste dessa museer tillföras sammanlagt ytterligare 14 grundbelopp. Kostnaden härför är 1,2 miljoner kr.

Vi har tidigare i denna motion redovisat våra förslag rörande de centrala riksinstitutionernas ansvar för kulturlivet i hela landet. För att dessa institutioner skall kunna förväntas medverka i ett sådant framåtsyftande utvecklingsarbete är det viktigt att inga direkt akuta ekonomiska svårigheter föreligger. Emellertid är detta dessvärre fallet för närvarande. Löneavtalet har givit en sådan utdelning för anställda vid institutionerna att en förstärkning av finansieringen måste komma till stånd som är mer långtgående än den regeringen nu föreslår. Det är emellertid angeläget att i detta sammanhang markera att denna särskilda anslagsförstärkning måste ses som inledningen till ett utvecklingsarbete med den inriktning vi skisserat i denna motion.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anføres om samhällets kulturpolitiska uppgifter.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anføres om analys av kulturens ekonomiska villkor och formulering av ett långsiktigt mål för statens ekonomiska kultursatsningar.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anføres om sponsring inom kulturområdet.
4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en kultur- och folkrörelsefond från och med budgetåret 1990/91 uppbyggd med en andel av skatter, avgifter och rörelseöverskott som tillfaller staten genom spel och lotterier enligt de riktlinjer som anges i motionen.
5. att riksdagen hos regeringen begär att en parlamentarisk utredning tillsätts för att föreslå insatser för att förverkliga decentraliseringsmålet i 1974 års kulturpolitiska beslut enligt de riktlinjer som anges i motionen.
6. att riksdagen till *F 15. Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner* anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 10 000 000 kronor förhöjt anslag om 287 377 000 kronor att nyttjas till de ändamål som anges i motionen.

7. att riksdagen till *F 34. Bidrag till regionala museer* anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 1 200 000 kronor förhöjt anslag om 44 249 000 kronor att nyttjas till ytterligare 14 grundbelopp till de ändamål som anges i motionen.

Mot. 1988/89
Kr205

8. att riksdagen till *F 10. Bidrag till Operan* anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 11 000 000 kronor förhöjt anslag om 197 671 000 kronor.

9. att riksdagen till *F 12. Bidrag till Dramatiska teatern* anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 9 000 000 kronor förhöjt anslag om 108 675 000 kronor.

Stockholm den 17 januari 1989

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunnar Björk (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Görel Thurdin (c)

Karin Söder (c)

Gunilla André (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)

Larz Johansson (c)